

Ku/ 2015 /02481/KL
Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över ”Gestaltad Livsmiljö – en ny politik för arkitektur, form och design”

Kulturdepartementet har gett Linköpings kommun möjlighet att yttra sig över betänkandet ”Gestaltad livsmiljö – en ny politik för arkitektur, form och design” (2014:02).

SAMMANFATTNING

Linköpings kommun kan konstatera att få förslag i betänkandet direkt berör det kommunala arbetet. Linköpings kommun har därför valt att kommentera en begränsad del av förslagen. Yttrandet innehåller därför inledningsvis några allmänna kommentarer och sedan synpunkter om följande förslag:

- Förslag till nationella mål
- Förslag till en ny myndighet
- Lagstiftning och andra styrmedel om ”skönhetsparagraferna” och innovativt byggande

Allmänt om betänkandet

Linköpings kommun konstaterar att betänkandet ”Gestaltad livsmiljö” i hög grad kan karaktäriseras som ett underlag för diskussion om hur kunskaps- och kompetensområdet arkitektur, form och design kan få större genomslag i samhället, eller uttryckt på ett annat sätt, användas mer effektivt för att lösa framtidens utmaningar. Som sådant fungerar betänkandet bra. Det gör också det valda perspektivet ”Gestaltad livsmiljö”, som visar hur arkitektur, form och design är djupt integrerade i samhället och samhällets verksamheter. Det breddar och fördjupar bilden av arkitektur, form och design från ren objektsutsmückning till långsiktigt livsmiljöskapande. Men det innebär samtidigt ett problem för området blir stort och allomfattande så att utredningen förlorar i skärpa.

Noteras bör i detta sammanhang att perspektivet ”Gestaltad livsmiljö” egentligen inte är nytt. Under mer än ett sekel har ett system för att underlätta ett kvalitativt stadsbyggande och bra bostadsmiljöer vuxit fram. Med stöd av plan- och bygglagen och Boverkets byggregler planeras och lovprövas – gestaltas – vår livsmiljö. Linköpings kommun anser att det är en brist att utredningen inte betonar att plan- och bygglagen är ett kraftfullt verktyg för att åstadkomma en god gestaltad livsmiljö och att frågeställningar kopplade till lagstiftningen inte problematiseras.

Betänkandet ger svagt stöd till kommunerna inom viktiga framtidsfrågor som t ex bostadsbyggandet. I ett avsnitt om bostadsbyggandet förs resonemang av typen ” *En gemensam syn på samhällets stora utmaningar måste fokusera på en hållbar livsmiljö där långsiktiga värden tas omhand.* ”, men åtföljs inte sedan av några förslag till åtgärder som skulle kunna ge kommunerna stöd i arbetet med att både bygga snabbt och med kvalitet.

Linköpings kommun saknar, i såväl direktiven som i utredningen, resonemang om ämnesområdets förutsättningar utanför det statliga området. För att Arkitektur, form och design ska bli viktiga delar av en gestaltad livsmiljö krävs ett nära samarbete med många aktörer i samhället, både i det offentliga och i näringslivet. Näringslivets mycket viktiga roll har helt utelämnats. Det leder till att arkitekturens, formens och designers villkor inte ingår i analysen och därmed inte heller påverkar betänkandets förslag till ny politik.

En annan brist i betänkandet är att Arkitektur, form och design behandlas som en fråga. Det har här lett till ett stort fokus på arkitektur och byggandet, i väldigt liten utsträckning nämns produkt- och tjänstedesign. Designen kan på många olika sätt bidra till att lösa de framtidsutmaningar som identifieras i betänkandet det kan handla om allt från utvecklande av användarvänliga lösningar för mötet mellan myndighet och brukare till energisnåla, smarta bussar eller estetiskt och ergonomiskt utformade, återvinningsbara hjälpmedel av olika slag.

Linköpings kommun kan konstatera att de förslag som presenteras i betänkandet och som direkt berör det kommunala arbetet är få. Linköpings kommun har därför valt att lämna synpunkter på en begränsad del av betänkandets olika förslag.

Förslag till nationella mål

Betänkandets förslag till mål för politikområdet anger fyra huvudriktningar. Det två första målen är präglade av vällovlige ledord såsom helhetssyn, kvalitet, dialog, samverkan, ett inkluderande och demokratisk samhälle, god livsmiljö. De två senare poängterar vikten av den statliga förebildligheten och vikten av ett ”kunskapslyft” inom utbildningssystemet och branschen. Dessa förslag till nya nationella mål är allmänt hållna, i synnerhet de två första, vilket kan medföra att de blir svåra att använda i praktiskt tillämpning dvs för att styra och prioritera satsningar eller för att utvärdera emot.

Linköpings kommun föreslår därför att förslag till mål för politikområdet skärps på ett sådant sätt att de nationella målen för en ny politik för arkitektur, form och design på ett tydligare sätt beskriver vad som ska uppnås.

Förslag till en ny myndighet

Betänkandet föreslår att Centrum för arkitektur och design (ArkDes) läggs ner och att en ny myndighet bildas med arbetsnamnet Gestaltad livsmiljö. Linköpings kommun anser att det är en ineffektiv åtgärd som rimmar illa med ambitionen om god hushållning med befintliga resurser. Ett mer hållbart tillvägagångssätt skulle vara att komplettera, och i viss utsträckning omorganisera, den redan fungerande

verksamheter inom ArkDes. ArkDes, är en central källa till kunskap inom området arkitektur, form och design som är relevant för hela landet och därmed en resurs även för Linköpings invånare. I kommunens ambition att öka intresset och kunskapen för arkitektur är ArkDes ett hjälpmedel, genom sina öppna seminarier, sina utställningar om relevanta frågor, sina samlingar och sitt bibliotek mm. Kommunen vill dock i sammanhanget ge sitt stöd för de olika förslag till uppdrag och arbetsuppgifter för en ny myndighet som beskrivs i betänkandet. De är välfunna och med stor sannolikhet kan de bidra till att ge området större genomslag och uppmärksamhet i enlighet med direktiven.

Den i direktiven formulerade kostnadsneutraliteten bör omprövas. Kunskaps- och kompetensområdet Arkitektur, form och design är en resurs för framtiden och det är därför rimligt att viss ökning av anslagen tillåts.

Linköpings kommun föreslår att den nya myndigheten skapas genom en utveckling av ArkDes, Centrum för arkitektur och design och att anslagens storlek anpassas till detta.

Lagstiftning och andra styrmedel

Lagstiftning

Betänkandet hänvisar bl a till rapporten ”Får det lov att vara fult? God arkitektur och gestaltning inom ramen för plan- och bygglagstiftningen”, som utarbetats av Nacka och Gävle kommuner 2015. Enligt rapporten finns det många oklarheter kring vilka möjligheter plan- och bygglagen faktiskt ger de kommuner som vill ställa högre krav på gestaltningen av nya eller förändrade byggnadsverk. Det handlar främst om tillämpningen av plan- och bygglagens s k skönhetsparagraf, dvs 8 kap 1§:

”En byggnad ska

1. vara lämplig för sitt ändamål,
2. ha en god form-, färg- och materialverkan, och
3. vara tillgänglig och användbar för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga.”

Enligt rapporten anser många kommuner att lagstiftningen är för tandlös. Linköpings kommun delar denna uppfattning.

När det gäller rättsfall är de få, fastän det gått sexton år sedan plan- och bygglagens skönhetsparagraf infördes. Enligt Linköpings kommuns uppfattning är det inte meningsfullt att invänta ytterligare rättsfall för att analysera och utvärdera denna lagparagraf. Rättsfallen handlar dessutom om bedömningar i enskilda ärenden, utifrån vilka det kan vara svårt att dra generella slutsatser.

Linköpings kommun anser att det är olyckligt att betänkandet inte gjort en egen analys av plan- och bygglagens skönhetsparagraf. Kommunen håller med betänkandet om att en eventuell lagändring måste föregås av en analys avseende avvägningen mellan bevarande och förändring. Enligt Linköpings kommuns uppfattning är det emellertid angeläget att en sådan analys görs och kommunen anser att det borde vara möjligt att föreslå en ändring av plan- och bygglagens skönhetsparagraf utan att se över hela lagstiftningen. Ett alternativ till en lagändring kan också vara att ett centralt verk utarbetar råd för tillämpningen av den nuvarande skönhetsparagrafen.

Innovativt byggande

Linköpings kommun ställer sig bakom betänkandets förslag att främja innovativt byggande. Innovationer behövs på flera områden inom bostadsbyggandet, såväl tekniska som sociala.

För Linköpings kommun

Kristina Edlund
Kommunstyrelsens ordförande